

UNIJA ZA ODRŽIVI POVRATAK I INTEGRACIJE
U BOSNI I HERCEGOVINI
THE UNION FOR SUSTAINABLE RETURN AND
INTEGRATIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Analiza utroška javnih sredstava za održivi povratak u BiH u periodu 2018. - 2021. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	2
SAŽETAK	4
METODOLOGIJA.....	5
REZULTATI I ANALIZA ISTRAŽIVANJA	7
Projekti i programi viših nivoa vlasti za period 2018. – 2021.....	8
Sredstva resornih ministarstava BiH, entiteta i kantona (20 općina/gradova) za period 2018 – 2021.....	15
Projekti i programi lokalnih zajednica za period 2018. – 2021.....	26
Sredstva lokalnih vlasti (20 općina/gradova) za period 2018 -2021	27
ZAPAŽANJA SA TERENA.....	28
Video prilozi sa terena.....	32
ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	34

UVOD

Unija za održivi povratak i integracije u BiH, u sklopu projekta "Povećanje odgovornosti procesa utroška javnih sredstava za održivi povratak", kreirala je Analizu utroška javnih sredstava u segmentu održivog povratka u BiH, kroz sve nivoje vlasti (država, fondovi, entiteti, kantoni i lokalni nivo), za period 2018. - 2021. godine na području 20 općina u BiH. Aktivnosti koje su realizovane u okviru ovog projekta dio su šireg programa Podrška građanima protiv korupcije, koji je finansijski podržan od strane Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID), a koji provode Centri Civilnih Inicijativa (CCI) kao glavni implementator.

Obzirom da Aneks VII Dejtonskog mirovnog sporazuma u BiH još uvijek nije završen niti zaključen i da se ne prati redovno niti ažurira utrošak javnih sredstava u segmentu održivog povratka, ovaj dokument pruža informacije o utrošku javnih sredstava za održivi povratak kao i o realizovanim programima u svim segmentima održivosti povratka predviđenih Revidiranom Strategijom za implementaciju Anexa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma usvojene od strane Parlamentarne Skupštine BiH (rekonstrukcija, infrastruktura, zapošljavanje, obrazovanje, socijalna zaštita, sigurnost, zaštita od mina, zdravstvena zaštita, naknada štete).

Ova analiza pruža uvid u trošenje sredstava predviđenih za održivi povratak, kroz konkretne i utvrđene primjere na terenu kroz projekte koji su nedovršeni, nefunkcionalni, i finansijski neracionalni, što navodi na zaključak da se javni novac troši nemamjenski.

Analiza je dokument kojim se po prvi put na terenu diljem BiH, kroz monitoring 20 općina, argumentovano i sa konkretnim primjerima opservira i prezentira utrošak javnog novca na način koji nije transparentan i namjenski. I kad projekt nije doveden do krajnje namjene, ostaje otvoreno pitanje koliko se namjenski novac trošio?

Uključivanjem civilnog sektora kroz provedene aktivnosti na terenu povećana je uloga i učešće subjekata koji nisu donosioci odluka, koji su nezavisni od institucija vlasti i koji daju svoj doprinos pitanju borbe protiv korupcije. Konkretni primjeri, koji potkrepljuju premise Analize mapirani su na pokazateljima kroz 20 opština u kojima je izdvojeno najviše sredstava za održivi povratak za period 2018. – 2021. godina: Brčko Distrikt, Bosansko Grahovo, Drvar, Goražde, Doboј, Kakanj, Modriča, Rudo, Travnik, Vareš, Čajniče, Čapljina, Bratunac, Foča, Foča Ustikolina, Glamoč, Pale, Pelagićev, Prijedor i Prnjavor.

Terenske aktivnosti rezultiraju izvještajem o stanju provedenih projekata u mjesnim zajednicama u koje su ulagana javna sredstva za održivi povratak. Sučeljavanjem i komparacijom informacija koje su na terenu prikupili monitori, te uvidom u stvarno stanje u posmatranim mjesnim zajednicama sa podacima dobijenim sa različitim nivoima vlasti u izdvojenim sredstvima za posmatrane lokalne sredine, dolazi se do analize stvarnog stanja na terenu u smislu namjenskog ili nemamjenskog trošenja novca.

Sve ono što je posebno izdvojeno kroz zaključke i preporuke, akcentirano na konkretnim primjerima iz navedenih općina, predstavlja podlogu za video priče koje su kreirane sa terena.

Ovim dokumentom želimo doprinijeti povećanoj odgovornosti procesa utroška javnih sredstava za održivi povratak, a time i jačanju ukupne transparentnosti i odgovornosti u radu javnih institucija u BiH.

Ističemo da svi resori izbjeglica i raseljenih lica od lokalnog do državnog nivoa imaju vlastite revizije koje, bez izuzetka, ne navode neregularnosti utroška sredstava. Drugim riječima njihovi monitorinzi pokazuju besprijekorno trošenje javnog novca, što je više nego diskutabilno, ako posmatramo kroz prizmu monitoringa koji je radio UZOPI.

SAŽETAK

U seoskim i prigradskim sredinama u BiH, skoro tri decenije od uspostave mira, je značajan broj povratnika sa neriješenim egzistencijalnim potrebama, kao što su posao, infrastruktura, socijalna i zdravstvena skrb. Obzirom da mlade generacije odlaze u gradove i inostranstvo, u povratničkoj kategoriji ostaju oni koji su u trećoj životnoj dobi. Monitoring koji je proveden ovim Projektom identificirao je povratnike koji nemaju struju u kompletном selu, dok u drugom selu je elektrifikacija urađena samo do jedne kuće, sagrađena je zgrada bez kanalizacione mreže, brojni su novosagrađeni stanovi čiji vlasnici žive izvan BiH, ili put izgrađen samo do jedne kuće.

Dakle, elektrifikacija sela Biševići u Rudom, bez strujnog priključka u domaćinstvima (izdvojeno i utrošeno 94.886,51 KM, implementator Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica), stambena zgrada u Drvaru bez priključka na kanalizaciju (nisu planirana niti izdvojena sredstva za kanalizacionu mrežu, za što je odgovorna Komisija za izbjeglice i raseljena lica BiH), nedovršena sportska dvorana u Foča Ustikolini (izdvojeno i utrošeno 120.000,00 KM, implementator Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica), poluzavršen put u Čapljinu (iako su za infrastrukturne projekte u Čapljinu utrošena sredstva u iznosu od 225.894,40 KM, tačnije 195.894,40 KM od strane Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica i 30.000,00 KM od strane Sekretarijata za raseljena lica i migracije Republike Srpske), ili objekti van funkcije kao što je škola u MZ Crni Lug u Bosanskom Grahovu (ne postoji evidencija u općini koliko je sredstava utrošeno niti ko je implementator) su zarobljene investicije.

Ovo su samo neki od primjera koji su uočeni na terenu a koji pokazuju nesavjestan rad institucija vlasti u BiH (Fond za povratak BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske) kada je u pitanju implementacija projekata za održivi povratak u BiH.

Analiza pokazuje da se izdvajaju milionske sume novca, a da povratnici ne znaju za koje projekte. Unija za održivi povratak i integracije u BiH smatra da je uzrok tome u isključenosti civilnog sektora pri opredjeljivanju javnih sredstava za projekte obnove i rekonstrukcije. Oni kojima su namijenjena sredstva za održivost povratka nisu konsultirani o potrebama i prioritetima. Odluke se donose u ministarstvima i općinama, pri čemu su stranački uticaj i politički kriteriji odlučujući za dodjelu sredstava. U tom kontekstu bilo je očekivano da se projektni tim suoči sa delikatnim zadacima istraživanja i identificiranja nenamjenskog trošenja javnog novca, jer odgovorni navode kako je svaki projekt realiziran po planu, i da nema neregularnosti. Bio je to najveći izazov koji je pratio terenski rad.

METODOLOGIJA

U cilju provođenja istraživanja i prikupljanja podataka sa terena, uspostavljena je jedinstvena metodologija i kreirana je mreža svih relevantnih aktera na terenu.

Unija za održivi povratak i integracije u BiH je kroz sve segmente usvojene Revidirane Strategije za implementaciju Anexa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma (rekonstrukcija, infrastruktura, zapošljavanje, obrazovanje, socijalna zaštita, sigurnost, zaštita od mina, zdravstvena zaštita, naknada štete) pratila raspodjelu javnih sredstava za održivi povratak: *Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u BiH, Komisije za izbjeglice BiH* koja vrši raspodjelu izdvojenih ukupnih sredstava za održivi povratak, *Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica, Republičkog sekretarijata za raseljena lica i migracije Republike Srpske, kao i odjeljenja za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Distrikta Brčko*. Također, uspostavljena je saradnja i praćenje utroška javnih sredstava kantonalnih resornih ministarstava, i to: Srednjobosanski kanton (*Ministarstvo prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova*) za općinu Travnik; Kanton 10 (*Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih*) za općine Drvar, Bosansko Grahovo i Glamoč; Bosansko-podrinjski kanton (*Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice*) za Goražde i Foču Ustikolinu; Hercegovačko-neretvanski kanton (*Uprava za prognanike i izbjeglice*) za Čapljinu; Zeničko-dobojski kanton (*Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice*) za općine Kakanj i Vareš.

Sa navedenim institucijama (državni, entitetski i kantonalni nivo) uspostavljena je saradnja i proslijedjeni su im upitnici za prikupljanje podataka o planiranim, izdvojenim i utrošenim sredstvima za održivi povratak u periodu 2018. - 2021. godina. Pored toga, pratili smo i izvještaje o izvršenju budžeta ovih institucija za navedeni period.

Uspostavljena je saradnja sa 20 opština/gradova u kojima su praćena sredstva za održivi povratak za period 2018 - 2021. godina: **Brčko Distrikt, Bosansko Grahovo, Drvar, Goražde, Doboј, Kakanj, Modriča, Rudo, Travnik, Vareš, Čajniče, Čapljina, Bratunac, Foča, Foča Ustikolina, Glamoč, Pale, Pelagićeve, Prijedor i Prnjavor**. Ove općine i gradovi su odabrani nakon provedenog istraživanja kojim je ustanovljeno da se najviše projekata održivog povratka realizovalo na području spomenutih opština za period 2018 - 2021. godina. Navedene lokalne zajednice su imenovale svoje predstavnike koji su učestvovali u projektnim aktivnostima i koji su prikupili (putem upitnika) i dostavili sve potrebne informacije o utrošku javnih sredstava za održivi povratak u navedenom periodu.

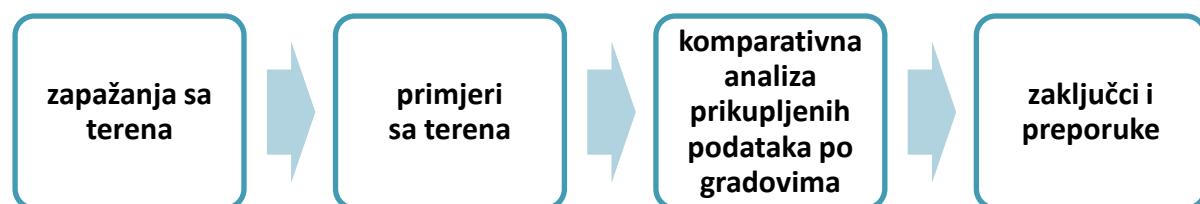
Kako bismo provjerili tačnost prikupljenih podataka od strane institucija, formirali smo monitoring timove čiji su članovi djelovali u svojim opštinama/gradovima. Ukupno je angažovano 20 monitora koji su, putem upitnika, provjeravali i prikupljali podatke sa terena. Prije samih terenskih aktivnosti, monitori su završili obuku koja im je omogućila detaljno upoznavanje sa cijelim procesom, počevši od donošenja odluke za izdvajanje sredstava, odabira opština, te odabira krajnjih korisnika. Detaljno su upoznati i sa upitnikom koji je kreirala Unija za održivi povratak i integracije u BiH, a koji sadrži ime i prezime korisnika, opštinu, visinu dodijeljene donacije, vrstu i namjenu donacije, kao i njen utrošak. Pored toga, informirani su i o procedurama monitoringa općinskih, kantonalnih, entitetskih komisija, kao i Državne komisije.

Organizirane su i obavljene posjete, te održani sastanci sa lokalnim vlastima, lokalnim NVO¹, stanovništvom i članovima monitoring tima u Modrići, Pelagićevu, Glamoču, Bosanskom Grahovu, Drvaru, Prijedoru, Doboju, Foči, Foči-Ustikolini, Čajniču i Goraždu. Projektni tim Unije za održivi povratak i integracije u BiH je obavio posjete pomenutim općinama s ciljem prikupljanja informacija o napredovanju terenskih aktivnosti koje su provođene u sklopu projekta.

Svoj doprinos kreiranju Analize su dali i mediji kroz posjete mjestima u kojima smo uočili određene neregularnosti i nepravilnosti u povratničkim mjestima (NOVA BH TV: prilog o povratnicima u selu Biševići u općini Rudo, TV N1 u Jeleču u Foči gdje su povratnici bez struje, TV Al Jazeera izvještajem iz Čapljine o nezavršenom lokalnom putu).

6

Realizacijom uspostavljene metodologije, uspjeli smo kreirati Analizu koja jasno i transparentno prikazuje proces utroška javnih sredstava za održivi povratak za period 2018. - 2021. godina, uočene neregularnosti i zloupotrebu na terenu, a kroz razmatranje segmenata koji su prikazani u 1. Grafikonu: zapažanja sa terena, primjeri sa terena, komparativna analiza prikupljenih podataka po gradovima, zaključci i preporuke.

1. Grafikon: Segmenti Dokumenta analize

¹ NVO „Mi volimo Čajniče“; Omladinski Centar „Vermont“ Brčko Distrik; KUD „Osman Džafić“ Bosanski kulturni centar Prijedor ; Forum za podršku mladima Prijedor; Udruženje „Alternative“ Kakanj; Udruženje „PUP“ Povratak u Polimlje, Rudo; Udruženje za održivi povratak UZOP Čajniče; Omladinski centar Prnjavor; Udruženje žena „Viktoria“ Pale; NVO „Vizija“, Dobojski; Udruženje građana povratnika i raseljenih lica u Foči;

REZULTATI I ANALIZA ISTRAŽIVANJA

U ovom dijelu su prezentirani programi institucija vlasti u BiH, broj realizovanih projekata na području 20 općina/gradova, izdvojena i utrošena sredstva, uočene neregularnosti, za period 2018. - 2021. godine i to u sljedećim segmentima: rekonstrukcija i izgradnja stambenih jedinica (individualne stambene jedinice, zgrade zajedničkog stanovanja i sl.), izgradnja infrastrukture (putevi, vodovod, kanalizaciona mreža), elektrifikacija, održivi povratak, socijalna infrastruktura i drugi projekti. Iako Revidirana strategija za implementaciju Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma podrazumijeva 10 segmenata (nabrojani u uvodu ovog dokumenta), u analizi smo se fokusirali na gore nabrojane segmente iz razloga što su javna sredstva, u periodu 2018. - 2021. godina, u najvećem dijelu usmjerena za ove namjene.

Posebno će biti prikazan broj projekata koji su realizovani od strane viših institucija vlasti (država, entiteti, kantoni), zatim projekti lokalnih zajednica i projekti drugih donatora.

Također, predstavljen je i pregled izdvojenih i utrošenih sredstava, prema namjenama, za navedeni period, kako bi se napravila komparacija u ovom segmentu.

Svi ovi podaci su temelj za predstavljanje prikupljenih informacija i zapažanja do kojih su došli nezavisni monitoring timovi na terenu.

Kao što je prikazano u Grafikonu 2., prikupljeni podaci sa terena su sortirani u jedinstvenu bazu koja obuhvata sljedeće segmente:

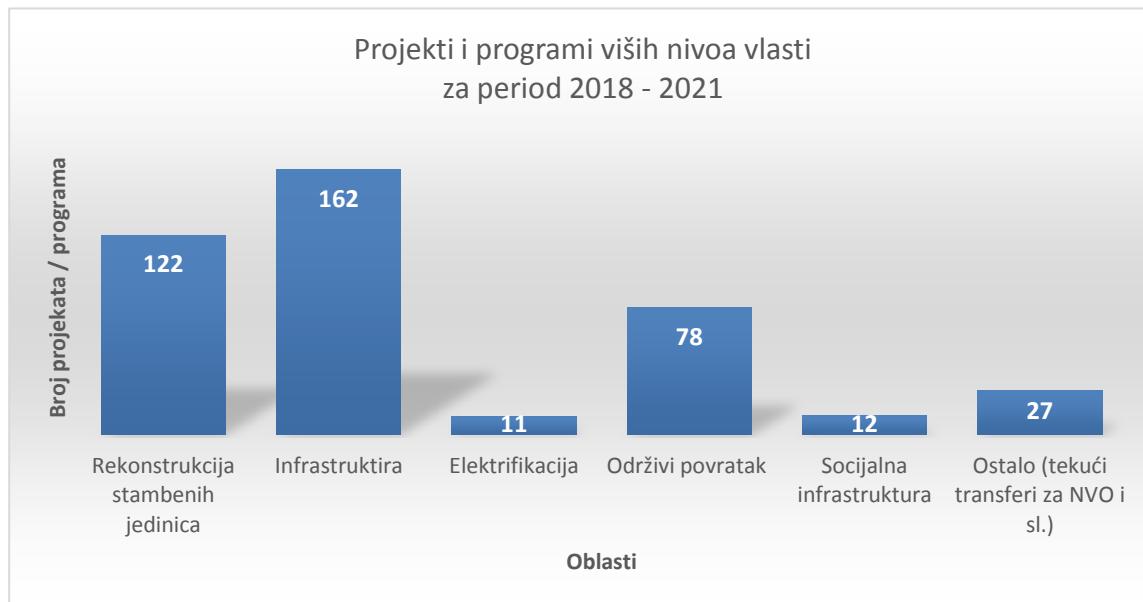
- **Institucije vlasti na državnom, entitetskom i kantonalm nivou:** planirana, izdvojena i utrošena sredstva za period 2018 - 2021. godina, namjena i mjesto realizacije.
- **Lokalne vlasti (20 općina/gradova):** planirana, izdvojena i utrošena sredstva za period 2018 - 2021. godina, namjena i mjesto realizacije.
- **Monitoring timovi:** obnova i izgradnja individualnih stambenih jedinica, obnova i izgradnja zgrada zajedničkog stanovanja, obnova i rekonstrukcija komunalne i socijalne infrastrukture, implementacija projekata zapošljavanja/samozapošljavanja povratnika, elektrifikacija povratničkih naselja, javnost i transparentnost institucija vlasti u implementaciji projekata održivog povratak.
- **Drugi donatori (međunarodne implementing organizacije, ambasade i sl.):** implementator, realizovana sredstva (iznos), namjena i mjesto realizacije.

2. Grafikon: Unos u bazu podataka
zapošljavanja/samozapošljavanja povratnika, elektrifikacija povratničkih naselja, javnost i transparentnost institucija vlasti u implementaciji projekata održivog povratak.

Projekti i programi viših nivoa vlasti za period 2018. – 2021.

Kao što je prikazano u Grafikonu 3., ovdje su zbirno predstavljeni projekti i programi viših nivoa vlasti za period 2018. -2021. Urađena je analiza izdvojenih i utrošenih sredstava prema namjenama, kategorisanim prema nivoima vlasti u BiH i drugih donatora, a koja su implementirana na području 20 općina/gradova u BiH: Brčko Distrikt, Bosansko Grahovo, Drvar, Goražde, Doboј, Kakanj, Modriča, Rudo, Travnik, Vareš, Čajniče, Čapljina, Bratunac, Foča, Foča Ustikolina, Glamoč, Pale, Pelagićevo, Prijedor i Prnjavor.

3.Grafikon: Projekti i programi viših nivoa vlasti za period 2018 - 2021

Rekonstrukcija i izgradnja stambenih jedinica: 122 projekta

Ovdje se radi o individualnim stambenim jedinicama, zgradama zajedničkog stanovanja (kondominijumu), kao i zgradama socijalnog stanovanja za povratnike i raseljena lica.

Prema prikupljenim podacima, od izdvojenih 79.912.237,14 KM sredstava viših nivoa vlasti namijenjenih za rekonstrukciju i izgradnju stambenih jedinica na području 20 općina/gradova odabranih ovom analizom, 79.839.052,35 KM ili 99,90% je utrošeno za ovu namjenu u periodu od 2018. do 2021. godine.

- Najveća sredstva, za ovu namjenu, realizovana su od strane Fonda za povratak BiH (sredstva Razvojne banke Vijeća Europe), gdje je izdvojeno 3.026.442,73 KM a utrošeno 2.930.588,48 KM na području Brčko Distrikta, Doboja i Goražda. Razlika je u 95.854,25 KM neutrošenih sredstava, gdje u izvještajima Fonda za povratak BiH nije navedeno šta je sa neutrošenim sredstvima. Preporuka je da se javno i transparentno navede šta je bilo

sa neutrošenim sredstvima (da li su preusmjerena za drugu namjenu, a koja bi možda otkrila 'drugu stranu priče', naklonosti za stranački i politički podobnije korisnike) kako bi javnost bila upoznata sa preraspodjelom istih. U suprotnom se stvara prostor za pretpostavku o neregularnostima, predumišljaju da se sredstva preusmjere za druge namjene.

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je, za potrebe obnove i rekonstrukcije stambenih jedinica, izdvojilo 33.043.150,70 KM, a utrošeno je 33.070.776,12 KM. Ovdje imamo slučaj da je 27.625,42 KM više utrošeno nego što je planirano. Ministarstvo, u izvještajima, nije navelo odakle su preusmjerena navedena utrošena sredstva. Pomenuta sredstva su realizovana na području Goražda, Kaknja, Travnika, Bosanskog Grahova, Brčko Distrikta, Čapljine, Doboja, Drvara, Foče, Foče Ustikoline, Glamoča, Modriče, Pala, Pelagićeva, Prijedora, Prnjavora, Rudog, Bratunca i Vareša.
- Federalno ministarstvo raseljenih osoba, za ovu namjenu, izdvojilo je 4.977,00 KM više nego što je utrošeno. Tačnije, izdvojeno je 18.495.961,57 KM a utrošeno je 18.490.984,57 KM. Također, u izvještajima nije navedeno šta je sa neutrošenim sredstvima. Projekti i sredstva su realizovani na području općina/gradova: Drvar, Goražde, Kakanj, Vareš, Travnik, Bosansko Grahovo, Glamoč, Foča Ustikolina, Čapljina, Pale, Čajniče, Rudo, Prijedor, Prnjavor, Dobojski Breg, Modriča, Pelagićeve, Bratunca i Brčko Distrikt.
- Sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske je utrošio koliko je i izdvojeno sredstava za ovu namjenu, i to: 25.240.667,00 KM na području Kaknja, Vareša, Travnika, Drvara, Bosanskog Grahova, Glamoča, Goražda, Foče, Foče Ustikoline, Čapljine, Pala, Čajniče, Rudog, Prijedora, Prnjavora, Doboja, Modriče, Pelagićeva, Bratunca i Brčko Distrikta.
- Također, Uprava za prognanike i izbjeglice Hercegovačko - Neretvanskog kantona, utrošila je koliko je i izdvojila sredstava, tj. 106.033,21 KM, s tim da u izvještajima nisu naveli na kojim lokacijama su se sredstva implementirala.

Naprijed navedeni primjeri i brojke o nepodudaranju izdvojenih i utrošenih , višku novca koji nije utrošen otvaraju pitanje preusmjeravanja novca na netransparentan način, a to znači nemamjenski. Povratnici navode kako se novac (pre)usmjerava po stranačkoj pripadnosti, za 'svoje' glasače ili za pripadnike 'svog' konstitutivnog naroda. Istovremeno, potreba za obnovom stambenog fonda su i dalje velike i za ovakve zloupotrebe javnih funkcija i sredstava ne bi smjelo biti prostora. U jedinstvenoj bazi podataka Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH je podataka o 43.000 lica koja su aplicirali za obnovu kuća.

Infrastruktura (putevi, vodovodna i kanalizaciona mreža): 162 projekta

Za infrastrukturu (putevi, vodovodna i kanalizaciona mreža) su utrošena 52.265.311,60 KM od izdvojenih 52.173.660,20 KM, što čini dodatnih utrošenih sredstva u iznosu od 91.651,42 KM za period od četiri godine.

- Fond za povratak BiH je za ovu namjenu utrošio 8.386.42 KM više od izdvojenih sredstava, tačnije izdvojeno je 353.960,00 KM, a utrošeno je 362.346,42 KM. Sredstva su realizovana na području Doboja, Rudog, Čajniča, Bosanskog Grahova, Bratunca, Drvara i Prijedora. U izvještajima Fonda nije navedeno odakle su preusmjerena dodatna utrošena sredstva.
- Na području Kaknja, Travnika, Drvara, Glamoča, Goražda, Foče, Foče Ustikoline, Pala, Čajniča, Rudog, Prijedora, Prnjavora, Doboja, Modriče, Pelagićeva, Bratunca i Brčko Distrikta, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH izdvojilo je 2.066.656,19 KM a utrošeno je 2.086.656,19 KM za infrastrukturne projekte. Utrošeno je, dakle, 20.000,00 KM više nego što je izdvojeno, za šta u izvještajima ovog Ministarstva ne postoje podaci odakle su sredstva preusmjerena.
- Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica je za ovu namjenu realizovalo najviše sredstava u odnosu na ostale institucije viših nivoa vlasti u BiH. Izdvojeno je 46.612.832,20 KM a utrošeno je 46.651.097,17 KM, tj. 38.265,00 KM više od izdvojenog. Sredstva su realizovana na području svih 20 općina/gradova obuhvaćenih analizom.
- Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva izdvojilo je, za ovu namjenu, 261.767,37 KM, a isto toliko i utrošilo, na području općine Vareš.
- Sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske je realizovao infrastrukturne projekte na području svih 20 općina/gradova obuhvaćenih analizom. Izdvojeno je 1.552.172,00 KM a utrošeno je 1.577.172,00 KM, tačnije 25.000,00 KM više od izdvojenih sredstava.
- Vlada Republike Srpske je za infrastrukturne projekte izdvojila, a isto toliko i utrošila 803.472,39 KM na području općine Drvar. Za istu namjenu u Drvaru, Vlada kantona 10, izdvojila je i utrošila 95.850,02 KM.
- Na području općine Vareš, za infrastrukturu, Ministarstvo za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Zeničko - dobojskog kantona izdvojilo je i utrošilo 90.000,00 KM, dok je za istu namjenu, na području iste općine, Direkcija za ceste Zeničko - dobojskog kantona izdvojila i utrošila 321.750,00 KM.
- Također, Vlada Zeničko - dobojskog kantona je za infrastrukturu izdvojila i utrošila 15.200,00 KM na području općine Kakanj.

Što se tiče infrastrukture, najveće potrebe se odnose na putnu infrastrukturu, prvenstveno u ruralnim sredinama, gdje su putevi u veoma lošem stanju. Obilaskom terenu uočljiva je neizgrađena putna infrastruktura u mjestima povratka, u prigradskim i seoskim naseljima.

Tako u Prijedoru mještani sufinansiraju infrastrukturne projekte. Navode kako lokalne vlasti zapostavljaju obnovu puteva, znajući da će ekonomski osnažene izbjeglice koje žive u inostranstvu i provode godišnji odmor u mjestu prijeratnog življenja dati novac da asfaltiraju put do svoje kuće.

Elektrifikacija: 11 projekata

Elektrifikacija i socijalna infrastruktura (vjerski i kulturni objekti, zdravstvene i obrazovne ustanove i sl.) su segmenti za koje su viši nivoi vlasti izdvojili najmanje sredstava u odnosu na sve navedene segmente. Od izdvojenih 698.292,36 KM za elektrifikaciju utrošeno je 689.103,47 KM.

- Fond za povratak BiH je za elektrifikaciju povratničkih naselja izdvojio 402.366,51 KM, dok je utrošeno 393.177,62 KM. Utrošeno je 9.188,89 manje sredstava od izdvojenih. Sredstva su realizovana na području Drvara, Rudog, Čajniča i Foče. Nema podataka u izvještajima Fonda šta je sa neutrošenim sredstvima.
- Ministarstvo civilnih poslova BiH je, na području općine Rudo, za elektrifikaciju izdvojilo i utrošilo 159.000,00 KM.
- Na području općine Vareš, za ovu namjenu je izdvojeno i utrošeno 18.100,85 KM od strane Vlade Zeničko - dobojskog kantona, odnosno 118.825,00 KM od strane Direkcije za ceste Zeničko - dobojskog kantona.

Elektrifikacija bi se trebala raditi u paketu sa obnovom stambenih jedinica, jer se dešavaju slučajevi da se povratnicima obnove stambene jedinice a onda godinama čekaju priključak na elektromrežu, tako da imamo slučajevе da obnovljene stambene jedinice budu prazne. Primjer zgrade u Drvaru bez priključka na kanalizaciju, i sela bez struje (Biševići u Rudom i Jeleč u Foči).

Održivi povratak (razni poticaji, zapošljavanje/samozapošljavanje): 78 projekata

Za segment održivog povratka (razne poticaje, zapošljavanje/samozapošljavanje i sl.), viši nivoi vlasti su izdvojili 75.569.053,80 KM, od toga je utrošeno 75.565.239,80 KM za protekle četiri godine, što rezultira činjenicom da je 3.814,00 KM neutrošenih sredstava.

- Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, za potrebe održivog povratka, izdvojilo je 71.968.186,80 KM, a utrošeno je 71.964.372,75 KM. Za neutrošenih 3.814,00 KM ne postoji izvještaj Ministarstva. Sredstva su realizovana na području svih 20 općina/gradova obuhvaćenih analizom.

- Sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske je za potrebe održivog povratka izdvojio i utrošio 1.409.850,00 KM, i sredstva su realizovana na području svih 20 općina/gradova obuhvaćenih Analizom.
- Kantonalne institucije su, također, realizovale projekte za održivi povratak, s tim da, u svojim izvještajima, nisu navodile mjesto realizacije:
  - Ministarstvo prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova Srednjobosanskog kantona je izdvojilo i utrošilo 303.242,00 KM.
  - Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko - dobojskog kantona izdvojilo je i utrošilo 1.489.922,00 KM.
  - Ministarstvo za socijalnu politiku, zdravstvo, raseljena lica i izbjeglice Bosansko - podrinjskog kantona je 297.649,00 KM izdvojilo i utrošilo za održivi povratak.
  - Uprava za prognanike i izbjeglice Hercegovačko - neretvanskog kantona izdvojila je i utrošila 100.204,00 KM.
  - Treba istaći da je Ministarstvo rada, zdravstva, socijalne skrbi i prognanih Kantona 10, za održivi povratak, planiralo 313.550,00 KM, ali sredstva nisu niti izdvojena niti utrošena, a razloge nisu naveli u izvještajima.

I ovdje kao i kod prethodnih poglavlja koja tretiraju utrošak javnih sredstava po projektnim kategorijama (rekonstrukcija i obnova stambenih objekata, infrastruktura, elektrifikacija) uočljive su razlike u izdvojenim i utrošenima sredstvima, do najupitnijeg primjera u Kantonu 10 da je planirano 313,550 KM, ali taj novac nije izdvojen niti utrošen?!

Očito su dispariteti u planiranim izdvojenim i utrošenim sredstvima. Posebno ako se to stavi u kontekst navoda resornih ministarstava i drugih službi koje opredjeljuju javni novac, kako nema neregularnosti i kako se novac troši po planiranim iznosima. Kad se uoče na terenu suprotni primjeri, onda se serviraju odgovori kako je to 'prva faza' projekta. Tzv. druga faza ostaje u neizvjesnom roku implementacije.

12

Socijalna infrastruktura (vjerski i kulturni objekti, zdravstvene i obrazovne ustanove i sl.): 12 projekata

Za socijalnu infrastrukturu utrošeno je 503.677,42 KM od izdvojenih 504.502,34 KM, što predstavlja i najmanje utrošenih sredstava od strane viših nivoa vlasti u BiH.

- Fond za povratak BiH izdvojio je 394.000,00 KM, dok je utrošeno 393.175,08 KM. Za neutrošeni iznos od 824,92 KM ne postoji izvještaj. Sredstva su realizovana na području Doboja, Glamoča, Pelagićeva, Brčko Distrikta, Modriče, Prnjavora i Bosanskog Grahova.
- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, za ovu namjenu, izdvojilo je i utrošilo 44.731,91 KM i to na području općina Kakanj i Travnik.

- Na području Drvara i Doboja, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, izdvojilo je i utrošilo 65.770,43 KM za socijalnu infrastrukturu.

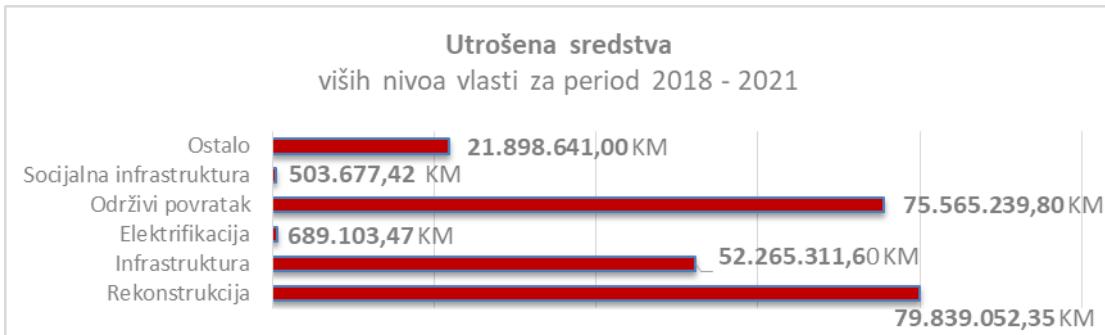
Treba voditi računa da se socijalna infrastruktura obnavlja tamo gdje ima i stanovništva, jer postoje slučajevi da su izgrađeni vjerski ili kulturni objekti, a nema povratnika. Navodimo primjer Osnovne škole u MZ Crni Lug u Bosanskom Grahovu koja je izgrađena, a nema učenika. Nikad nije stavljena u funkciju. Koristi se jedino tokom izbora, kao glasačko mjesto?! Ni novosagrađena zgrada ambulante nije u funkciji.

Ostalo (tekući transferi drugim nivoima vlasti, NVO i sl.): 27 projekata

Sredstva viših nivoa vlasti bila su namijenjena i tekućim transferima drugim nivoima vlasti, NVO-ima i sl. Za tu svrhu, izdvojeno je 21.902.669,00 KM, a utrošeno 21.898.641,00 KM za period od 2018. do 2021. godine.

- Tako je Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica za ove namjene izdvojilo 19.997.074,00 KM, dok je utrošeno 19.993.046 KM. Za 4.028,00 KM neutrošenih sredstava ne postoji izvještaj.
- Ministarstvo prostornog uređenja, građenja, zaštite okoliša, povratka i stambenih poslova Srednjobosanskog kantona je izdvojilo i utrošilo 1.367.283,00 KM, dok je Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i izbjeglice Zeničko - dobojskog kantona izdvojilo i utrošilo 538.312,00 KM.

Za ovaj segment u izvještajima institucija nisu navedena mjesta realizacije, što otvara pitanje koji su razlozi nenavođenja tih podataka. Kako da građani znaju o utrošku sredstava iz javnih fondova, gdje se novac opredjeljuje, ako nema početnih, ulaznih informacija, kao što su mjesta u koja je novac izdvojen.

4. Grafikon: Izdvojena i utrošena sredstva viših nivoa vlasti namjenjenih za period 2018. – 2021. na području 20 općina/gradova u BiH

Sredstva resornih ministarstava BiH, entiteta i kantona (20 općina/gradova) za period 2018 – 2021

U nastavku donosimo tabelarni prikaz, po općinama/gradovima izdvojenih i utrošenih sredstava za održivi povratak koja su implementirana od strane viših nivoa vlasti u BiH (država, entiteti, kantoni), 20 lokalnih zajednica i drugih donatora (međunarodne implementing organizacije, ambasade i sl.) za period 2018. - 2021. godine:

Mjesto	Namjena	Izdvojena sredstva	Utrošena sredstva	Napomena / komentar monitora
Bosansko Grahovo	Rekonstrukcija 102 stambena objekta, infrastruktura (rekonstrukcija puta Giglići-Trkulje), održivi povratak (pomoć za 67 korisnika), socijalna infrastruktura (uređenje crkve Sv. Trojice).	3.259.165,14	3.253.575,17	<p>5.589,97 KM neutrošenih sredstava. Primjer je iz konteksta o praksi dispariteta u iznosima planiranih, izdvojenih i utrošenih sredstava.</p> <p>U MZ Bosansko Grahovo obnovljeno 13 stambenih jedinica po sistemu 'ključ u ruke' ali nisu useljene. U centru je obnovljena jedna zgrada djelimično, 8 stanova mještani sami obnavljaju. U MZ Crni Lug 3 porodice obnovile kuće vlastitim sredstvima. Obnovljene su škola i ambulanta koje nisu u funkciji. U MZ Preodac nije obnavljana infrastruktura nikako. Kuće su zaključane u selima Peći i Vidovići.</p>

Bratunac	Rekonstrukcija 81 stambenog objekta, infrastruktura (rekonstrukcija puteva u naseljima Redžići, Mihaljevići i Karići), održivi povratak (pomoć za 7 korisnika).	5.765.122,83	5.765.122,83	Predstavnici lokalnog stanovništva nisu upoznati sa tenderskim procedurama, na koji način su planirana i odobrena sredstva. Smatraju da je neophodno poboljšati saradnju opštine sa stanovništvom. Zaposlenost povratnika je niska, te još uvijek postoje mjesne zajednice ili dijelovi istih u kojima nema javnog prevoza, putevi nisu asfaltirani, nije urađena kanalizaciona mreža. Kuće su obnovljene, i zaključane u mjesnim zajednicama Glogova, Suha, Voljevica i Konjević Polje. Vlasnici žive u inostranstvu.
Brčko Distrikt	Rekonstrukcija 467 stambenih objekata, izgradnja zgrade zajedničkog stanovanja za 16 porodica, infrastruktura, elektrifikacija 48 stambenih jedinica, održivi povratak, socijalna infrastruktura (rekonstrukcija	3.032.635,32	3.032.635,32	Građevinski materijal za stambene jedinice nije kvalitetan. Monitor navodi da složene procedure, odnosno obimna dokumentacija koju treba pribaviti za apliciranje na poziv za dodjelu sredstava otežavaju obnovu, i da stvarni povratnici ostaju bez obnove.

	Medžlisa IZ)			
Doboj	<p>Rekonstrukcija 60 stambenih stambenih objekata, infrastruktura (rekonstrukcija puteva:</p> <p>Potkamen, "Kobiljak"</p> <p>Sjenina, Selimbašići, Suho Polje, Svjetliča, Čaršija-4. ulica, ulica Dobojske brigade, Kotorsko, Selište, Krdžalići, Bajići, Stanišića put, Mašići-Panići, Brdašce i Nurkani, ul. Banjalučki put), održivi povratak, socijalna infrastruktura (renoviranje fiskulkultурне sale OŠ "Dositej Obradović" Vila, obnova Medžlisa IZ, rekonstrukcija SPCO Kožuhe, rekonstrukcija crkve Sv. Grigorije Čudotvorac u Sjenina Rijeci, asfaltiranje sportskog poligona "Bare" Miljkovac, građevinski</p>	15.233.330,10	15.233.330,10	<p>U Ševarlijama i Komarica selu kuće su obnovljene, ali većina vlasnika živi u Hrvatskoj i zemljama Zapadne Evrope. I u MZ Johovac, Foča, Bukovac i Kotorsko je isto stanje. Kuće su prazne.</p>

	materijal za svlačionicu sportskog kluba u Ševarlijama).			
Drvar	Rekonstrukcija 69 stambenih objekata, infrastruktura (rekonstrukcija ulica 27. Juli i 29 novembar, izgradnja dovodnog cjevovoda od izvora do rezervoara Sopića ograde, kanalizaciona mreža Vrbovac), elektrifikacija 1 stambene jedinice, izgradnja javne rasvjete Pejića Luka), održivi povratak (pomoć za 153 korisnika), socijalna infrastruktura (oprema i inventar za objekat DV "Marija Hrabrosti"), ostalo (medicinska oprema za Dom zdravlja).	5.181.202,36	5.181.202,36	Zgrada napravljena i nije useljena jer nema priključka na kanalizaciju. Radi se o promašenoj investiciji. (Slika 5., strana 31)
Foča	Rekonstrukcija 182 stambena objekta, infrastruktura, elektrifikacija u naselju Jasenovo,	9.667.092,17	9.667.092,17	Lokalna vlast ne uvažava potrebe stvarnih povratnika, koji žive na tom području. Primjer MZ Jeleč koja je bez struje, a u blizini su mini

	održivi povratak (pomoć za 4 korisnika).			hidroelektrane. (Slika 2. i Slika 3., strana 30) Monitor navodi obnovljene i zaključane kuće u selima Vikoč, Zavajt i Čelebići.
Foča Ustikolina	Rekonstrukcija stambenih objekata, infrastruktura, održivi povratak	1.305.496,66	1.305.496,66	Potrebna dodatna sredstva da bi projekti bili dovršeni i povratak postao održiv. Ovo je kontekstu planiranja i usmjeravanja sredstava, i tzv. dvofaznih realizacija projekata. U selima Gornje Žešće (Baucala), u MZ Jabuka, Radeljevići i Zebina Šuma, u obnovljenim kućama ne žive vlasnici.
Glamoč	Rekonstrukcija 88 stambenih objekata, infrastruktura, elektrifikacija, održivi povratak (pomoć za 73 korisnika), socijalna infrastruktura (rekonstrukcija poslovno-edukativnog centra Medžlisa IZ, rekonstrukcija Saborne crkve).	3.547.163,72	3.547.163,72	U MZ Glamoč 1 obnovljene stambene jedinice, ali nisu useljene U MZ Ćirići šest kuća useljeno, a 14 su zaključane. Selo Rore, prema popisu ima 29 stanovnika , a prije rata je imalo 270 stanovnika. Samo su četiri naseljene kuće. Crni Vrh ima 19 stanovnika, a prije rata je imao 281 stanovnika. Tri su kuće u kojima stalno žive njihovi vlasnici. Za elektrifikaciju utrošeno 300.000 KM. (slika 7., strana 35)

Goražde	Rekonstrukcija 52 stambena objekta, izgradnja zgrada socijalnog stanovanja za 55 korisnika u Rasadniku i 25 korisnika u ulici Salih-bega Kuljuha, infrastruktura (rekonstrukcija puteva Sadba-Žigovi, Podborovići-Borovići, Sadba-Hajradinovići, ulica Enesa Turkovića), elektrifikacija, održivi povratak, socijalna infrastruktura	4.430.391,24	4.430.391,24	Potrebno uspostaviti bolju saradnju između lokalne vlasti i stanovništva. Obnovljene i nenastanjene kuće su u MZ Zubčici 15 kuća, u MZ Berič 10 obnovljenih i zaključanih kuća. U MZ Gorazde 1 u naselje Kuti povratnici su prodali kuće obnovljene od donacija. Prodali su i stočni fond i pčele, i poljoprivrednu mehanizaciju (motokultivatori) koju su dobili iz sredstava za održivi povratak.
Kakanj	Rekonstrukcija 20 stambenih objekata, zgrada socijalnog stanovanja za 25 korisnika, infrastruktura (rekonstrukcija puteva Podborovići-Borovići-Kosače, Grebci-Šeperci, Čizmići-Kalfići, kao i u naseljima Bijelo Polje i Dujmovići, rekonstrukcija vodovoda u MZ	2.282.959,22	2 346.960,22	U Kaknju nije javan i transparentan proces provedbe projekata, neselektivan odabir korisnika, kao što je slučaj sa zgradom od 20 stanova za socijalno stanovanje. U Vukanovićima vodovod spojen na izvorište čija voda zdravstveno i sanitarno nije ispravna. Potrebe se odnose najviše na putnu infrastrukturu.

	Vukanovići), održivi povratak, socijalna infrastruktura (rekonstrukcija ambulante porodične medicine u MZ Zgošća, rekonstrukcija Društvenog doma u MZ Bjelavići i Haljinići, obnova župe Sv. Petra i Pavla u MZ Kakanj II, sanacija parohijskog			
Modriča	Rekonstrukcija 64 stambena objekta, infrastruktura, održivi povratak, socijalna infrastruktura (sanacija SPCO Višnjik-crkba Pokrova Fr. Bogorodice).	5.494.409,35	5.494.409,35	Iz razgovora sa predstavnicima vlasti, zaključak bi bio da nema uočenih neregularnosti. Monitor navodi kako iz razgovora sa povratnicima preovladava uvjerjenje da je snažan stranački uticaj. Novac za projekte je usmjerava po stranačkom opredjeljenju.
Pale	Rekonstrukcija 37 stambenih objekata, infrastruktura (izgradnja vodovoda Brezovice, rekonstrukcija puta preka Bogovićima, rekonstrukcija puteva Podgrab-	1.950.985,00	2.035.985,00	85.000,00 KM više utrošeno nego što je planirano.

	Gračanica, kao i puta prema Carevim vodama), održivi povratak (pomoć za jednog korisnika).			
Pelagićevo	Rekonstrukcija 21 stambenog objekta, infrastruktura, održivi povratak, socijalna infrastruktura (izgradnja kapele i mrtvačnice na groblju u Okrugliću).	1.991.887,00	1.991.887,00	Povratničke kuće u Gornjoj i Donjoj Tramašnici su obnovljene, ali niko ne stanuje u njima (većinom su u Hrvatskoj ili u zemljama Zapadne i Sjeverne Europe). Prema poslednjem popisu ima 5.220 stanovnika, a prije rata na tom području je bilo 14.775. stanovnika.
Prijedor	Rekonstrukcija 220 stambenih objekata, infrastruktura (rekonstrukcija puta u MZ Rizvanovići), održivi povratak (pomoć za 40 korisnika), socijalna infrastruktura (rekonstrukcija Medžlisa IZ).	13.119.812,46	13.133.852,46	Sve lokalne infrastrukturne projekte (putevi, ulična rasvjeta) sa 40 posto novca sufinansiraju povratnici (Slika 4., strana 31). Zaključane kuće su u Kozarcu, Kamičanima, Hambarinama i Rakovčanima. Vlasnici su nastanjeni u inostranstvu.
Prnjavor	Rekonstrukcija 38 stambenih objekata, infrastruktura, održivi povratak (pomoć za 8 korisnika), socijalna infrastruktur	1.773.827,50	1.773.827,50	Iz razgovora sa predstavnicima vlasti, zaključak bi bio da nema neregularnosti. Međutim elektromreža je loše urađena. Sanacija pojedinih povratničkih kuća je obustavljena zbog

				povećanja cijena materijala. U MZ Konjuhovci kao prioritete za pomoć izdvajaju kanalizaciju, rasvjetu i asfalt. Zabrinuti su i za nacionalnu grupu predmete i učenje maternjeg jezika
Rudo	Rekonstrukcija 13 stambenih objekata, infrastruktura (rekonstrukcija puteva u naseljima Viti Grab, Bjeljvine-Radoželje, Bjeljvine-Skakavac, Strgačina-Čavdari, Strgačina-Pazalje, Čabdari-Kovači, Mitrovići, Staro Rudo, Ravno, Kovine), elektrifikacija naselja Biševići, Oputnica i Mrsovo, održivi povratak, socijalna infrastruktura	2.820.505,53	2.920.366,79	99.861,26 KM više utrošeno nego što je planirano. U naselju Biševići postavljena elektromreža ali nije priključena do povratničkih kuća. Odgovor je da će kuće biti priključene u tzv. drugoj fazi za koju se ne zna kad će biti implementirana (Slika 6., strana 32).
Travnik	Rekonstrukcija 48 stambenih objekata, infrastruktura, održivi povratak, socijalna infrastruktura (sanacija crkve	3.014.978,38	3.014.978,38	Loša komunikacija između povratnika i vlasti.

	u Koričanima).			
Vareš	Rekonstrukcija 32 stambena objekta, infrastruktura (rekonstrukcija vodovoda u selu Kopljari, put Vareš-Bobovac-Kraljeva Sutjeska), održivi povratak (pomoć za 5 korisnika), socijalna infrastruktura	915.583,07	915.583,07	Nekvalitetna provedba projekata, kao npr. škola u Brgulama, nije urađena prema planu, tačnije nije okrenuta prema sunčanoj strani i skoro je uvijek hladna. Kuće su obnovljene i zaključane u Vareš Majdanu, Brgulama i Stupnom Dolu.
Čajniče	Rekonstrukcija 23 stambena objekta, infrastruktura (put Luke-Borajno u dužini od 1360 metara, priključak ja vodovod za 4 luće u selu Slatina), elektrifikacija za 19 korisnika u naseljima Šamlići, Barleta, Avlija i Gornji Stopići), održivi povratak (pomoć za 1 korisnika).	1.907.171,32	1.898.471,32	8.700,00 KM neutrošenih sredstava. Povratnici nezadovoljni brojem projekata, konkretnije putnom infrastrukturom za koju postoji još mnogo potreba. Javni pozivi za dodjelu sredstava obično prođu bez da oni kojima su sredstva i potrebna dobiju informacije o tom pozivu. U MZ Đakovići, prema poslednjem popisu je 71 stanovnik. A prije rata je bilo 233-obje stanovnika. Selo Međurječe ima obnovljenih kuća u kojima niko neživi.
Čapljinia	Rekonstrukcija 17 stambenih objekata, infrastruktura (sanacija puteva u	1.570.511,45	1.570.511,45	Dionica puta Gagrice – Lokve u dužini od 650 metara je neprilagođena za normalno odvijanje saobraćaja zbog toga što je jedan dio puta završen,

	naseljima Modrič, Šuškovo i Bobanovo selo, Zvorivici), elektrifikacija za 6 korisnika održivi povratak (pomoć za 2 korisnika), socijalna infrastruktura (sanacija dvorane u OŠ "Vladimir Pavlović", opremanje dječijeg vrtića).			a drugi nije. Povratnici i dalje žive u neuslovnom Kolektivnom centru Tasovčići, te 27 godina nakon rata i dalje nisu dobili dom. Obnovljene i zaključane kuće monitor navodi u Bivoljem Brdu, Počitelju, Lokvama i Domanovićima.
--	---	--	--	---

Iz prikazane tabele se može vidjeti da je, za period 2018.- 2021. godine najviše sredstava utrošeno u Prijedoru, tačnije 13.133.852,46 KM, dok je najmanje utrošeno u općini Vareš, tj. 915.583,07 KM.

Monitori Unije za održivi povratak i integracije u BiH su evidentirali određene neregularnosti (što je detaljnije prikazano u dijelu "Zapažanja sa terena", strana 28.) kao i loše planiranje u provedbi samih projekata. Konkretno:

- U općini Bosansko Grahovo, monitor je zabilježio da je obnova i povratak u ovoj lokalnoj zajednici stala, i ono što je do sada urađeno je veoma nekvalitetno i nije u skladu sa potrebama povratnika.
- U Čapljinji povratnici žive u kontejnerima u Kolektivnom centru Tasovčići, pri čemu je veliki broj bolesnih, i sa izraženim psihičkim problemima. Istovremeno je izgrađena stambena zgrada sredstvima Evropske banke za obnovu i razvoj uz sufinsiranje Općine, i stanari kolektivnog centra su očekivali da će biti useljeni u novu zgradu. Umjesto ljudi iz kolektivnog centra stanovi će biti dodjeljeni ljudima iz kategorije socijalnih slučajeva.
- Škola u selu Brgule u Varešu je izgrađena suprotno pravilnoj orientaciji objekta u smislu energetske efikasnosti i drugih benefita koje daje pravilna orientacija objekta u funkciji količine sunčeve svjetlosti koju prima, kao i troškova grijanja.
- U Pelagićevu su povratničke kuće obnovljene, ali niko ne stanuje u njima (većinom su u Hrvatskoj ili u zemljama Zapadne i Sjeverne Europe).
- U Prnjavoru ističu loše urađenu elektromrežu. U MZ Konjuhovci kao prioritete za pomoć izdvajaju kanalizaciju, rasvjetu i asfalt. Zabrinuti su i za nacionalnu grupu predmete i učenje maternjeg jezika.

- Zapažanje monitora da nisu detektirali neregularnosti je ocjena koja proističe iz razgovora na nadležnim općinskim djelatnicima ili načelnicima. Općinska strana je formalno prihvatile kontakte sa monitorima, ali im nije prezentirala niti jednu neregularnost ili propust u trošenju sredstava, zbog čega se nameće zaključak da je izostao suštinski doprinos lokalnih vlasti u odgovoru na pitanje utroška javnih sredstava, odnosno prikrivanje neregularnosti i mahinacija koje nisu vidljive u projektnim dokumentacijama. Dio ovih zapažanja ulazi u sferu vješto dokumentacijom 'pokrivenih' mahinacija, koje samo stručno osposobljeni revizori mogu otkriti. Poznato je da, generalno kod trošenja javnog novca, preporuke nezavisnih revizorskih izvještaja oni na koje se odnose uglavnom ne provode.

Projekti i programi lokalnih zajednica za period 2018. – 2021.

U ovom dijelu su zbirno predstavljeni projekti lokalnih zajednica u kojima su praćena sredstva izdvojena za održivi povratak (Brčko Distrikt, Bosansko Grahovo, Drvar, Goražde, Doboј, Kakanj, Modriča, Rudo, Travnik, Vareš, Čajniče, Čapljina, Bratunac, Foča, Foča Ustikolina, Glamoč, Pale, Pelagićevo, Prijedor i Prnjavor):

- Rekonstrukcija i izgradnja stambenih jedinica: 49 projekata
- Infrastruktura (putevi, vodovodna i kanalizaciona mreža): 68 projekata
- Elektrifikacija: 15 projekata
- Održivi povratak (razni poticaji, zapošljavanje/samozapošljavanje): 24 projekta
- Socijalna infrastruktura (vjerski i kulturni i objekti, zdravstvene i obrazovne ustanove i sl.): 26 projekata
- Ostalo (tekući transferi za NVO i sl.): 5 projekata

26

5.Grafikon: Projekti i programi lokalnih zajednica za period 2018 - 2021

Sredstva lokalnih vlasti (20 općina/gradova) za period 2018 -2021

Što se tiče samih sredstava lokalnih vlasti, analiza prikupljenih podataka o izdvojenim sredstvima lokalnih vlasti u 20 općina/gradova za period od 2018. do 2021. godine pokazuje da su lokalne vlasti najviše sredstava izdvojile za rekonstrukciju i izgradnju stambenih objekata (7.203.457,93 KM), kao i za potrebe infrastrukture - puteva, vodovodne i kanalizacione mreže - (6.768.494,68 KM). Analizom je utvrđeno da je za ove segmente u periodu od tri godine utrošeno više sredstava nego što je planirano.

Za potrebe infrastrukture utrošeno je 1.076.721,23 KM više od izdvojenih sredstava za navedeni period. Sredstva namijenjena socijalnoj infrastrukturi (vjerski i kulturni objekti, zdravstvene i obrazovne ustanove i sl.) su iznosila 771.578,08 KM, dok je ukupno 931.707,93 KM utrošeno u protekle četiri godine za ovaj segment. Kao što je prikazano u grafikonu 8., lokalne vlasti su u 20 općina/gradova izdvojile za segment elektrifikacije ukupno 500.241,28 KM, od toga je utrošeno 504.142,40 KM, dok za segment tekućih transfera lokalnim NVO i sl. (stavka „Ostalo“) izdvojile i utrošile ukupno 46.158,22 KM.

Uočena je praksa dodjele sredstava za projekte potencijalnim glasačima i stranački bliskim stanovnicima, povratnicima. To se u lokalnim zajednicama realizira preko koordinatora koji su pripadnici određene političke opcije. Jedan od 'metoda' odabira na javnom pozivu su unaprijed dobivene instrukcije za 'podobne' korisnike, što rezultira da taj projekt bude najbolji i dobije novac. Koordinatori su uposlenici, najčešće na određeno vrijeme, resornih entitetskih ministarstva koji rade na terenu tokom provedbe projekta za koji su dobili posao. Povratnici smatraju da su koordinatori zaposleni po stranačkoj povezanosti sa čelnicima ministarstava i njihovima saradnicima, i da oni na terenu pomažu stranačkoj bazi da dobije novac po projektu kojim koordiniraju.

6.Grafikon: Izdvojena i utrošena sredstva lokalnih vlasti namijenjenih za period 2018. – 2021. na području 20 općina/gradova u BiH

28

ZAPAŽANJA SA TERENA

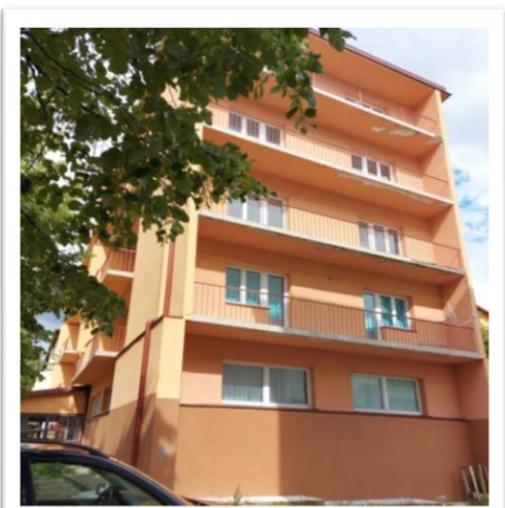
Nakon što smo prikupili podatke sa terena od strane institucija vlasti u BiH, nezavisni monitoring timovi Unije za održivi povratak i integracije u BiH su terenskim aktivnostima, u trajanju od tri mjeseca, vršili provjeru prikupljenih podataka. Za tu namjenu kreiran je jedinstven upitnik koji je obuhvatio dva segmenta:

- kvantitativni dio - planirana i utrošena sredstva za obnovu i izgradnju stambenih jedinica, rekonstrukciju i izgradnju infrastrukture i održivi povratak,
- kvalitativni dio - transparentnost rada javnih institucija pri raspodjeli i utrošku sredstava za održivi povratak.

Upitnik je fokusiran na implementaciju najmanje pet projekata sa prikupljanjem informacija o uočenim neregularnostima.

Analizom prikupljenih podataka sa terena i izvještajima monitoring timova, uočili smo određene neregularnosti tokom implementacije programa za održivi povratak. Uočene neregularnosti pokazuju netransparentnost raspodjele i utroška javnih sredstava za ovu namjenu, što dodatno potkrepljuju slijedeći izvještaji sa terena.

Bosansko Grahovo – Budžetski novac se troši ‘za nikoga’

Slika 1: Neuseljena zgrada u Bosanskom Grahovu

Vidljivo je da kuće obnovljene po sistemu ‘ključ u ruke’ nisu useljene.

Monitor UZOPI u BiH je održao nekoliko sastanaka sa predstavnicima općine Bosansko Grahovo, ali nije dobio konkretnе odgovore zašto stanovi nisu useljeni. Predstavnici općine su odbili podijeliti bilo kakvu dokumentaciju vezano za ove projekte. Nameće se pitanje da li su kuće izgrađene nemamjenski, tačnije neselektivnim odabirom korisnika. Monitor je, također, razgovarao i sa mještanima, koji uopšte nisu upućeni ko je

provodio projekte i za koje korisnike.

Monitoring u Bosanskom Grahovu upućuje na zaključak da Općina treba na svojoj web stranici da objavi dokumentaciju o gradnji zgrade koja nije useljena i obrazloži razloge zbog čega su stanovi prazni. Na fotografiji koju je projektni tim UZOPI-ja snimio vidljivo je da plafonska fasada na balkonu na predzadnjem spratu otpada, što dovodi u pitanje kvalitet radova.

Od magistralne ceste Bosansko Grahovo – Livno do prvih kuća u selu Ugarcu, seoski put dužine 600 metara asfaltiran je 2020. godine kada je bivši načelnik Duško Rudan asfaltirao put koji vodi do kuće njegovih roditelja, a u tom zaseoku žive još četiri porodice. Istovremeno u MZ Preodac nije obnavljana infrastruktura.

Razgovarajući sa mještanima, monitor je dobio informacije da nisu upoznati ni sa kakvим projektima vezanim za obnovu putne infrastrukture. Općina nije htjela da podijeli informacije o ovom pitanju.

Nova elektromreža je urađena samo za jednog povratnika u Stožištima koji se vratio 2017. godine. Monitor UZOPI u BiH, je u razgovoru sa mještanima, dobio informacije da porodica čija kuća je priključena na elektromrežu ne živi tu, tačnije žive u Sloveniji. Podatke o priključku ove stambene jedinice, monitor je dobio od elektrodistribucije Bosansko Grahovo, ali bez konkretnih informacija ko je i sa koliko sredstava finansirao ovaj projekat. Od strane općine nisu dobivene nikakve informacije o ovom pitanju.

Niskonaponska mreža u dužini 700 metara urađena je i u selu Jaruga za potrebe dvije kuće i jednog kontejnera za stanovanje, ali vlasnici tu ne žive i kontejner je prazan.

Primjer neodgovornog i neusaglašenog ulaganja sa stanovnicima koji žive u određenim MZ vidimo i iz primjera MZ Crni Lug. U ovoj MZ, u 10 sela, živi oko 180 stanovnika starije životne

dobi. Obnovljena je zgrada osnovne škole, ali nije nikad stavljen u funkciju, jer nema učenika.

Povratnik u Stožistima Predrag Vučković kaže da se malo mlađih ljudi vratilo u Bosansko Grahovo. U gradu ima osnovna škola, nema srednja, pa djeca odlaze na školovanje u druge općine. Nema vrtića, do skoro, kaže povratnik Vučković, nisu imali ljekara, pa su morali ići u Drvar ili Livno radi zdravstvenih potreba. Veliki problem je nezaposlenost, jer nema poduzeća. Posebno žene ne mogu se zaposliti, kaže Vučković koji radi kod privatnika na obližnjoj pilani.

Foča - Na udaljenosti 70 kilometara od Predsjedništva BiH povratnici nemaju struju

Slika 2. : MZ Jeleč, Opština Foča

Na području MZ Jeleč u općini Foča postoje četiri mini elektrane koje proizvode struju, a istovremeno u 40 domaćinstava povratnici na tom području nemaju struju.

Jedan povratnik je iz kreditnih sredstava nabavio stoku sa namjerom da pokrene poljoprivrednu proizvodnju. Zbog nedostatka struje nije mogao koristiti električne

muzilice a također nije imao mogućnost da skladišti mlijecne i druge proizvode. Bio je prinuđen da raspruda stoku jer nije imao osnovne uslove da se bavi proizvodnjom.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je 2016. godine izdvojilo 87.000 KM za postavljanje visokonaponske mreže i trafo stanice. Tek u 2021. godini su završeni radovi na postavljanju stubova, a trafostanice nije stavljen u funkciju. Povratnici imaju saznanja da se 'višak' elektromaterijala nalazi u skladištu Općine Foča. Ponovo su aplicirali na konkurs Ministarstva za izbjeglice i raseljena lica BiH, predajući konkursnu dokumentaciju za elektrifikaciju preko Općine Foča. Kad su po završetku konkursa se interesirali za svoju prijavu, načelnik Milan Vukadinović je rekao da nije zaprimljena njihova prijava. Imaju dokaze da su predali prijavu na konkurs za elektrifikaciju MZ Jeleč.

Slika 3.: MZ Jeleč, Opština Foča

Prijedor - Infrastrukturne projekte sufinansiraju povratnici

U Prijedorskim naseljima Kozarac, Kamičani, Kozaruša, Hambarine i Rakovčani povratnici su sve infrastrukturne projekte sufinansirali sa 40 posto sredstava, dok je 60 posto sredstva obezbijedila gradska uprava. U značajnoj mjeri je ekonomski jaka dijaspora finansirala putnu infrastrukturu.

Povratnici su godinama plaćali uličnu rasvjetu, nakon što su vlastitim sredstvima finansirali priključak, i tek nakon više godina je gradska uprava Prijedora preuzela plaćanje utroška struje za uličnu rasvjetu u povratničkim sredinama.

U prošloj godini su mještani u MZ Kamičani u Prijedoru izdvojili 43.850 KM na ime sufinasiranja asfalitiranja puta u zaseoku Huskići. Federalno ministarstvo izbjeglica i raseljenih osoba izdvojilo je za ovaj projekt 20.241 KM a toliko i Grad Prijedor.

Slika 4: Asfaltirani put u MZ Kamičani, opština Prijedor

Drvar – Stambena zgrada izgrađena bez priključka na kanalizaciju

U centru Drvara ulica je asfaltirana javnim sredstvima Republike Srbije. U toj ulici je stambena zgrada koja je prije desetak godina izgrađena iz javnih sredstava. Nije useljena jer nije priključena na kanalizacionu mrežu. Pored nje je identičnog izgleda druga zgrada koja je useljena. Građani ne žele komentirati ovaj slučaj. Na početku ulice je vidno istaknuta tabla da je ulicu asfaltirala Republika Srbija.

Slika 5: Drvar - neuseljena stambena zgrada

Rudo- selo Biševići elektrificirano, kuće bez struje

Rudo je općina na krajnjem istoku BiH, na granici sa Srbijom. Prije rata je imalo 11.571 stanovnika, a danas 7.963 stanovnika.

Mještani sela Biševići u općini Rudo u 21. vijeku nemaju struju u svojim domovima. Za elektrifikaciju sela, kroz tzv. Prvu fazu utrošeno je 100.000 KM, a da bi struja bila priključena u kuće potrebno je još 50.000 KM. Ta Druga faza nije realizirana. Mještani ne znaju kad će dobiti struju. I dalje žive daleko od elementarnih uslova normalnog života.

Selo 6: Povratnici u selo Biševići, opština Rudo,
žive bez električne energije

32

Video prilozi sa terena

Na osnovu prikupljenih informacija sa terena od strane nezavisnih monitoring timova, kreirali smo i pet video priloga o uočenim neregularnostima na terenu. Cilj video priloga jeste da se identificiraju problemi i propusti u trošenju javnog novca čime se pokazuje donosiocima odluka da finansijska netransparentnost i neregularnosti ne mogu ostati nevidljivi.

Video prilozi snimljeni u Bosanskom Grahovu, Drvaru, Prijedoru, Foči i Rudom slikom sa terena dodatno ukazuju na monitoringom istaknute probleme. Pojašnjeni su kazivanjem povratnika koji su odlučni da žive na svojim ognjištima. Umjesto da im se pomogne u svakom pogledu, resorne strukture vlasti im otežavaju život.

Svi video prilozi su dostupni na youtube kanalu Unije za održivi povratak i integracije u BiH: <https://youtube.com/user/UZOPI>.

Radom na terenu i prikupljanjem podataka za potrebe izrade ove analize UZOPI je u kontinuitetu razvijao javni interes za pitanje planiranja i utroška javnih sredstava namjenjenih problematici povratnika. Kroz angažman monitora i projektnog tima povratnici su dobili „novu nadu“ da nisu zaboravljeni i da nekog istinski interesuje rješenje teških pitanja sa kojima se svakodnevno suočavaju. Ohrabrilo ih je u tome i medijsko tretiranje njihovih problema. Tako su zahvaljujući angažmanu UZOPI-a, istaknute medijske kuće u BiH, TV Nova, TV N1 i TV AL Jazeera, snimile i emitovale priloge u Biševićima u Rudom, Jeleču u Foči i u Čapljini.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ova analiza, uz koju je po prvi put urađena „Baza podataka o sredstvima koja su izdvojena na svim nivoima vlasti za izbjeglice, raseljene osobe povratnike“², mali je ali značajan doprinos praćenju transparentnosti i odgovornosti trošenja javnih sredstava namjenjenih povratničkoj populaciji.

Ako bi sumirali dole preciznije iznesene podatke onda bi zaključili da su milioni KM javnog novca usmjerenih ka povratku i unapređenju životnog standarda povratnika trošeni često neusklađeno sa planom, neodgovorno u smislu realizacije neperspektivnih projekata, usmjeravani bez pravičnih kriterija za izbor prioritetnih projekata, navođeni ličnim i stranačkim interesima odgovornih osoba u institucijama i donosiocima odluka na lokalnom nivou, trošeni bez adekvatnih konsultacija sa onima kojima su ta sredstva i namijenjena – što otvara prostor za sumnju u korupciju i zakonima zabranjeno djelovanje.

Izneseni zaključci i navedene preporuke nesumnjivo potvrđuju opravdanost ovakve vrste istraživanja i alarmiranja javnosti, ali i upućuju na potrebu eksternog nezavisnog monitoringa u svim opštinama u BiH u koje se očigledno (uzmemli uzorak od 20 opština iz ove Analize) nemamjeni i netransparentno troši desetina miliona KM javnih sredstava pod krinkom pomoći izbjeglim i raseljenim licima u BiH.

34

Zaključak 1a: Analiza pokazuje da se iz budžeta u BiH izdvajaju milionske sume novca, a da povratnici u većini slučajeva ne znaju za koje projekte. Konačne odluke o usmjeravanju ovih javnih sredstva donose općinski načelnici, rukovođeni političkim i stranačkim interesima, u saradnji sa resornim ministrima viših nivoa vlasti.

Zaključak 1b: Uočena je praksa dodjele sredstava za projekte potencijalnim glasačima i onim povratnicima koji se pokažu lojalnim stranci na vlasti. To se u lokalnim zajednicama realizira preko koordinatora za povratak koji su pripadnici „odgovarajuće“ političke opcije. Jedan od metoda odabira na javnom pozivu su unaprijed pripremljene instrukcije/kriteriji usmjereno ka „podobnim“ korisnicima, što rezultira da politički ciljani projekat bude najbolji i finansijski podržan.

Preporuka: Neophodno je uključiti civilni sektor prilikom odlučivanja o preraspodjeli javnih sredstava za projekte obnove i rekonstrukcije, tj uključiti civilno društvo na lokalnom nivou u komisije za odabir korisnika i prioritetnih projekata. Potrebno je vratiti raniju praksu uspostave općinskih komisija za izbjeglice i raseljene, u kojima bi predstavnici civilnog

² Baza je dostupna na stranici Unije (na linku: <https://uzopibih.com.ba/projekat-povecanje-odgovornosti-utroska-javnih-sredstava.html>) ili putem direktnog linka za skidanje (<https://uzopibih.com.ba/Publikacije/Baza.xlsx>).

sektora i povratnici imali aktivan angažman u iniciranju i predlaganju utroška sredstava kroz prioritetne projekte.

Zaključak 2a: Općinska strana je formalno prihvatile saradnju sa monitorima UZOPI-a, ali im nije prezentirala niti jednu neregularnost ili propust u trošenju sredstava, zbog čega se nameće zaključak da je izostao suštinski doprinos lokalnih vlasti u odgovoru na pitanje odgovornosti i transparentnosti utroška javnih sredstava. Monitoring je svjedočio prikrivanju neregularnosti i neplanskog opredjeljivanja sredstava koje nisu vidljive u projektnim dokumentacijama i za koje se u većini slučajeva saznalo kroz rad na terenu. Npr. Zgrada u Drvaru bez kanalizacionog priključka, elektrifikacija u Rudom i Foči do sela, ali bez priključka struje u domaćinstva. U Bosanskom Grahovu u selu

Slika 7: Glamoč, MZ Crni Vrh

Ugarci je 2020. godine kada je bio načelnik Duško Rudan asfaltiran put koji vodi do kuće njegovih roditelja. U Glamoču MZ Crni Vrh žive samo tri osobe, i MZ Rore, gdje su samo četiri kuće naseljene, a projekat elektrifikacije je koštao 300.000 KM. Je li to najsvrsishodnije rješenje?

Zaključak 2b: Istraživanjem i razgovorima sa povratnicima doznali smo da planirana javna sredstva svjesno budu zadržavana na računu i ostaju neiskorištena (čuvana za „druge projekte“). Od aplikacije do realizacije prođe i po nekoliko godina, cijene porastu, a nakon toga se ista preusmjere na druge projekte. Drugi primjer neodgovornosti je taj da se sredstva preusmjeravaju iz jedne u drugu mjesnu zajednicu, zbog većeg broja glasača u drugoj mjesnoj zajednici³. To se provodi pod terminom prenamjene sredstava.

35

Preporuka: Neophodno je obezbjediti nezavisan (institucionalno i politički) mehanizam monitoringa i tako kod nadležnih donosioca odluka razviti saznanje da će njihov rad u ovoj oblasti biti u kontinuitetu pod lupom – da će se pratiti i plan i realizacija projekata, a o spomenutim anomalijama pravovremeno izvještavati i javnost i istražni organi.

Zaključak 3: Institucija koje implementiraju projekte održivog povratka (Fond za povratak BiH, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske) djeluju na osnovu loših

³ Primjer: U općini Foča gdje su dvije godine bila neiskorištena sredstva na računu za jednu mjesnu zajednicu, a onda preusmjerena u drugu mjesnu zajednicu

planova, a pri tome svjedoci smo i neselektivnog odabira korisnika - mnogi projekti su birani politički, a ne prema potrebama. (Primjeri su brojni: završene zgrade u Drvaru i Bosanskom Grahovu bez stanara; asfaltiranje puta do roditeljske kuće bivšeg načelnika Bosanskog Grahova na uštrb brojnih drugih potreba; nezavršena elektrifikacija u povratničkom selu Jeleč u Foči, kao i u Biševićima u Rudom).

Preporuka: Uvesti u projektnu dokumentaciju klauzulu obaveznosti završetka kompletnih radova, a javnost od početka radova, i progresu redovno obavještavati putem službenih web stranica. U slučaju kašnjenja ili nezavršetka radova odgovorni moraju javno obrazložiti uzroke, a u krajnjem slučaju snositi zakonom propisane konsekvene.

Zaključak 4: Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica BiH je u 2019/2020. godini realiziralo 135 projekata, od kojih su 59 sanacija vjerskih objekata. Samo pet projekata su elektrifikacija, a 71 obnova i rekonstrukcija. U odnosu na značajna sredstva koja su izdvojena za gradnju vjerskih objekta širom BiH, za potrebe povratnika mnogo je značajnije sredstva usmjeriti za rješavanje egzistencijalnih potreba povratnika (stambeni fond, elektrifikacija, socijalna pitanja). Očito je da 'kupovina glasova' i stranačke naklonosti opredjeljuje projekte gradnje crkvi, džamija, kapela i sl.

Preporuka: Finansiranje gradnje vjerskih objekata izmjestiti iz resora ministarstva izbjeglica i raseljenih lica, gdje fokus trebaju biti obnove i rekonstrukcije stambenog fonda, infrastruktura i zapošljavanje.

36

Zaključak 5: Uslijed spominjanih stranačkih i ličnih interesa započinju se projekti za koje se samo parcijalno obezbjedi dio novca i isti godinama ostaju nedovršeni (zgrada bez kanalizacionog priključka u Drvaru, ili dionica puta Gagrice – Lokve u dužini od 650 metara u općini Čapljina gdje je jedan dio puta završen, a drugi nije).

Preporuka: Projekti treba da se rade uporedo odnosno u "paketu" i da se za sve etape unaprijed zna jasan finansijski i vremenski plan - obnova stambenih jedinica, obavezno uz projekte za elektrifikaciju, kanalizacioni priključak, put, i sl.

Zaključak 6: Rezimirajući dostupne podatke, informacije sa terena, možemo zaključiti da je na papiru BiH skoro u cijelosti ostvaren povrat imovine izbjeglica i raseljenih (99,8 posto). Sa druge strane, stvarni povratak na imovinu, uz riješenu obnovu i obezbjeđen minimum životnog standarda povratnika možemo prepoznati u daleko manjem procentu. Brojka od 43.000 osoba koje su aplicirale kod Ministarstva izbjeglica i raseljenih osoba BiH za obnovu svojih stambenih jedinica to potvrđuje. Dodajmo tome da je do 2022. godine urađeno 958 stambenih jedinica za zatvaranje kolektivnih centara, a da još uvijek treba izgraditi 550 stambenih jedinica.

Preporuka: Istraživanje UZOPI ukazuje da brojne obnovljene nekretnine koje su prazne (stanovništvo iseljeno iz BiH), pa se nameće preporuka da glavni kriterij za odabir projekata mora fokusirati one istinske povratnike - one koji žive u mjestima prijeratnog stanovanja, u mnogo slučajeva bez struje, puta, bez posla⁴.

Zaključak 7: Očigledni su dispariteti u planiranim, izdvojenim i utrošenim sredstvima, a odgovorni su svi nivoi vlasti. Primjeri sa terena i stavovi resornih ministarstava i drugih službi koje usmjeravaju javni novac u smislu da nema neregularnosti i da se novac troši po planiranim iznosima, prečesto su u suprotnosti. Ustaljen je odgovor institucija kada se ovakvi primjeri dokažu kako je to 'prva faza' projekta, dok tzv. druga faza ostaje u neizvjesnom roku implementacije. Nedopustivo je da povratnici i dalje žive u neuslovnom Kolektivnom centru Tasovčići, i 27 godina nakon rata (a mnogo je ovakvih primjera). Ilustrira to i prethodno navedena brojka o 43.000 aplikantata kod Ministarstva za izbjeglice i raseljene osobe BiH koji traže obnovu svojih stambenih objekata.

Preporuka: Organizirati širu kampanju javnog zagovaranja kroz civilni sektor i pokrenuti raspravu o uočenim nedosljednostima i propustima, uz zahtjev da se odgovorni sankcionišu.

Zaključak 8: Prošle su skoro tri decenije od završetka rata u BiH egzistiraju brojna ministarstva namijenjena izbjeglicama i raseljenim licima. U međuvremenu izbjeglice su postale dijaspora, sada već treća generacija koja živi diljem svijeta, njih oko dva miliona.

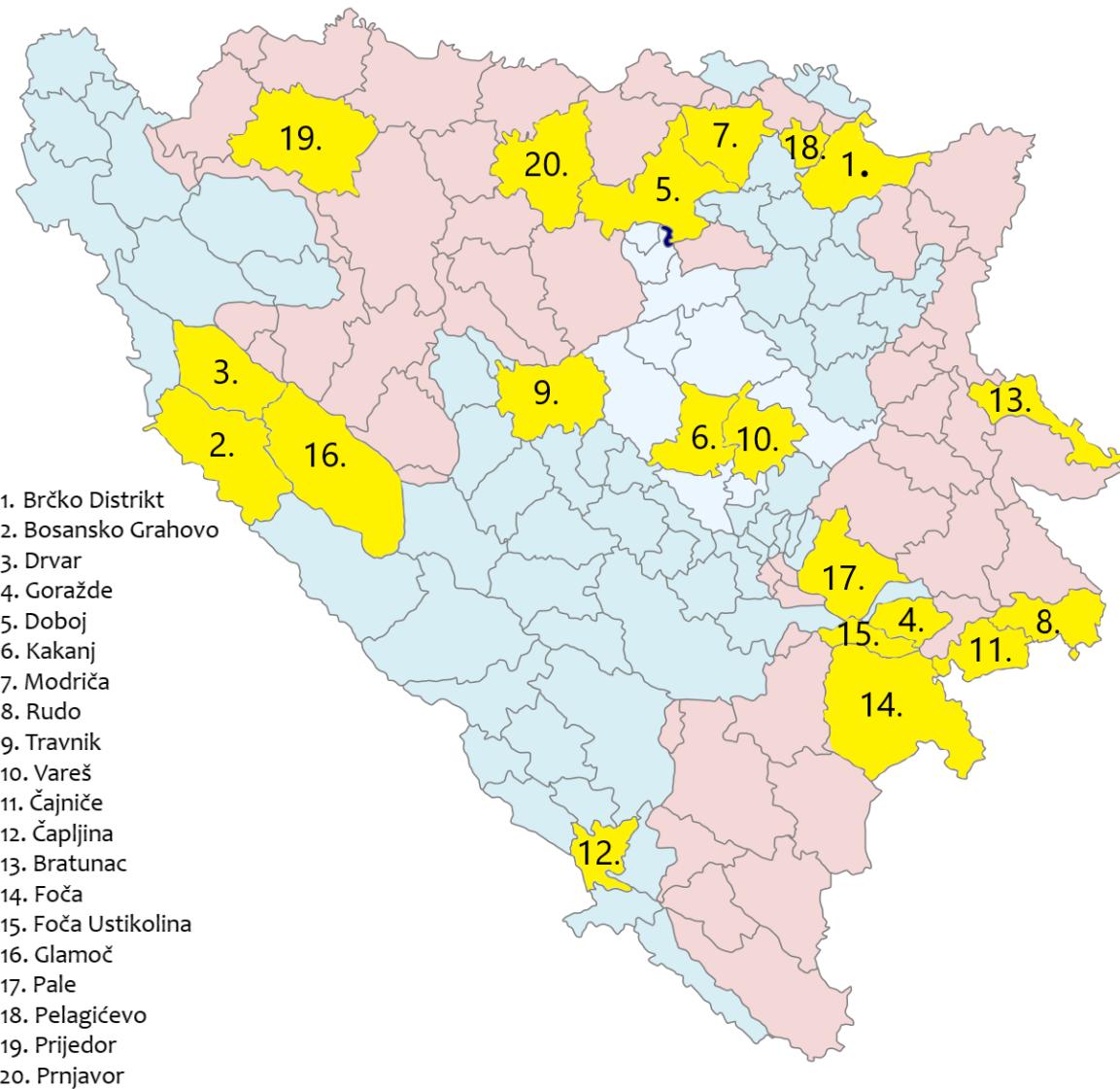
Preporuka: Neophodno je jačati ekonomsku aktivnost i raspon djelatnosti posebno u ekonomski slabije razvijenim i demografski oslabljenim područjima s naglaskom na ruralna područja, ali ponovo uz naglasak na komunikaciju sa onima kojima je pomoći najpotrebnija (istinskim povratnicima). Sistemskim mjerama poticati otvaranje novih poslovnih subjekata, u kontekstu ekonomski osnažene diaspore kojoj pripada dva miliona izbjeglih iz BiH, što bi doprinijelo zaustavljanju iseljavanja iz BiH, a povratničkim zajednicama pomoglo da budu ekonomski održive.

---

⁴ Socijalna karta koju je UZOPI uradio u prethodnim godinama kao implementator projekta UNHCR-a pokazuje da u BiH ima 15.000 socijalno najugroženijih osoba koje žive u stanju potrebe osnovnih ljudskih prava.

Izvori podataka koji su korišteni u Analizi utroška javnih sredstava za održivi povratak u BiH u periodu 2018. – 2021. godina :

- Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
- Fond za održivi povratak
- Komisija za izbjeglice i raseljena lica BiH
- Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica
- Republički sekretarijat za raseljena lica i migracije Republike Srpske
- Odjeljenje za raseljena lica, izbjeglice i stambena pitanja Vlade Brčko distrikta BiH
- Općine/Opštine: Drvar, Goražde, Kakanj, Vareš, Travnik, Bosansko Grahovo, Glamoč, Foča Ustikolina, Čapljina, Pale, Čajniče, Rudo, Prijedor, Prnjavor, Doboј, Modriča, Pelagićevo, Bratunca i Brčko Distrikt
- Monitori Unije za održivi povratak i integracije u BiH

Grafikon: Pregled opština/općina obuhvaćenih projektom

,Povećanje odgovornosti procesa utroška javnih sredstava za održivi povratak u BiH““

(Adaptirana mapa preuzeta sa: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Municipalities_of_Bosnia_and_Herzegovina.svg)

Podržano od:

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

*Sadražaj Analize je isključiva odgovornost Unije za održivi povratak i integracije
u Bosni i Hercegovini i ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili
Vlade Sjedinjenih Američkih Država*